

נייר מדיניות

נרמול הבריתות הבינלאומיות עם השמאל הישראלי – אתגר כפול

נעה לנדאו¹

כשממשלת ישראל הנוכחית הדיחה את בנימין נתניהו בתום 12 שנות כהונה, רבים בשמאל נשמו לרווחה. אבל לאו דווקא כי סברו שכעת יזכו סוף סוף לממש את עקרונותיהם הפוליטיים. הצייטגייסט הרווח בקרב פוליטיקאים וארגוני חברה אזרחית משמאל היה שגם אם ממשלת "השינוי" הזו לא תניב בהכרח את התוצאות הפוליטיות המיוחלות, היא עשויה למתן, לכל הפחות, את הדה-לגיטימציה שטופחה במשך שנים כנגד המחנה שלהם.

בעידן נתניהו, הכינוי "שמאלני" הפך לקללה פופולרית. שם נרדף לאדם שאינו פטריוט. "בוגד" בלשון הרשתות החברתיות. הדה-לגיטימציה לקשרים שרקמו קבוצות שמאל בזירה הבינלאומית תפסה גם כן חלק מרכזי בדמוניזציה הזו של "הבוגדים" משמאל. כל קשר בין פוליטיקאים משמאל, ועל אחת כמה וכמה של פעילים בחברה האזרחית, לבין גורמים "זרים", נחשב לטאבו פוליטי וגרר האשמות על חשיפת "הכביסה המלוכלכת" וטענות מסוג "למה בחו"ל?". תווית הבוגדים הזו הופנתה ביתר שאת כלפי ארגוני שמאל ישראלים שהפגינו עמדה ביקורתית כלפי הכיבוש בפורומים בינלאומיים או במסגרת שיתוף פעולה עם ארגונים בינלאומיים, כולל גופים יהודיים ליברליים. היא בלטה במיוחד במקרים שבהם ניתנה תמיכה כספית מצד מדינות אירופיות לתמיכה בפעילויות של ארגוני שמאל ישראלים כנגד הכיבוש.

תקוותו של השמאל להפסקת הדה-לגיטימציה נגדו, נשענה, בין היתר, על התקווה שחברותן של מפלגות מרכז-שמאל בממשלה תשנה את תדמיתו של השמאל והלגיטימיות שלו להביע את דעותיו בזירה הבינלאומית ואף לייצג את ישראל בעולם. אבל תקווה זו התבדתה במהרה, כפי שגילה, למשל, השר לביטחון פנים עומר בר-לב בדצמבר האחרון, כשעורר סערה פוליטית אחרי שאמר לתת-מזכירת המדינה האמריקאית לעניינים מדיניים, ויקטוריה נולנד, כי ישראל רואה בחומרה אלימות מצד מתנחלים. רבים בממשלה חשבו אז שבר-לב, על אף מעמדו כשר בכיר, היה צריך להימנע מלהביע ביקורת כזו - ובטח באזניו של גורם הנתפס כחיצוני. שרת הפנים איילת שקד, למשל, גערה בו וצייחה: "המתנחלים הם מלח הארץ".

¹ נעה לנדאו היא עיתונאית ב"הארץ".

הזעם כלפי בר-לב בשל הביקורת שהשמיע בזירה הבינלאומית על אלימות מתנחלים, מחוויר, כמובן, בהשוואה לקשיים עמם מתמודדים גופי החברה האזרחית בישראל בכל פעם שהם מותחים ביקורת בחו"ל על מדיניות הממשלה. קושי אחד בהקשר זה הוא החקיקה המחייבת כיום ארגונים חוץ-ממשלתיים לחשוף את המימון שהם מקבלים ממדינות זרות. החוק הזה המחיש עד כמה התרחבה בשנים האחרונות הדה-לגיטימציה של קשרי השמאל עם שחקנים בינלאומיים. הביקורת על בר-לב מדגימה כי עדיין מצופה, אפילו משרים בכירים בממשלה, להימנע מהשמעת כל ביקורת "שמאלנית" בהקשר בינלאומי.

1. הקשרים הבינלאומיים של הימין

בעוד הימין מוקיע את פעילות השמאל הישראלי בחו"ל, הוא עצמו נהנה מקשרים נרחבים ועמוקים בזירה הבינלאומית בכלל, ועם ארגוני ומפלגות ימין קיצוני, בפרט.

קשרים אלה באו לידי ביטוי מובהק בתקופת נשיאותו של דונלד טראמפ ועוד קודם לכן בקשרים של הימין עם הלובר האונגליסטי בארה"ב. הקשרים ששדולת המתנחלים, ולצידה ממשלת נתניהו ומפלגתו הליכוד, טיפחו במשך שנים עם מנהיגים אוונגליסטים הניבו שורה של מהלכים אמריקאיים שחרגו ממדיניותה המסורתית של ארה"ב, כגון העברת שגרירות ארה"ב לירושלים והכרה בסיפוח הישראלי של רמת הגולן. זכורה בהקשר זה טענתו של שגריר ממשלת נתניהו בארה"ב, רון דרמר, שעל ישראל לתעדף את תמיכת האונגליסטים על פני זו של הקהילה היהודית, הליברלית ברובה. הם גם טיפחו בריתות עם גורמי ימין קיצוני ושמרני בחו"ל בהובלת פוליטיקאים כגון ויקטור אורבן בהונגריה, מטאוש מורבייצקי בפולין (לפני שערוריית חוק השואה), ז'איר בולסונרו בברזיל, רודריגו דוטרה בפיליפינים ועוד. מפלגות אירופאיות בעלות זיקה פשיסטית ידועה, המכוונות כיום את הגזענות שלהן בעיקר נגד מהגרים, שחורים ומוסלמים, מצאו גם הן שותף אידיאולוגי בימין הישראלי במסגרת מה שהם מכנים לעתים "הברית היהודית-נוצרית".

למען ההגינות, קשרים אלה לא החלו בעידן נתניהו ולא הסתיימו עם לכתו. מדיניות החוץ של ישראל התאפיינה תמיד בדיסוננס בין רצונה להשתייך לעולם הדמוקרטי-ליברלי, לבין מדיניות הכיבוש בשטחים והיחס שלה לדין הבינלאומי. כדי להצדיק את שליטתה הצבאית בפלסטינים בפרוורים בינלאומיים, ולפגוע בביקורת הבינלאומית על מדיניות זו, יצרו ממשלות הימין בריתות עם כוחות אנטי-ליברליים בעולם.

כך, בעוד שהימין הישראלי מיישר קו עם מנהיגים וקבוצות דומות בחו"ל כדי לתמוך במדיניות הכיבוש, הוא עושה דה-לגיטימציה לבריתות דומות בין השמאל הישראלי לבין מנהיגים וקבוצות ליברליות-פרוגרסיביות בעולם המתנגדים למדיניות הזו.

2. אתגר ה-BDS, בין הפטיש לסדן

במקביל לאתגר מימין, אתגר משמעותי נוסף לשיתוף הפעולה בין גופי שמאל בישראל ובעולם מגיע מכיוון תנועת האנטי-נורמליזציה ותנועת החרם על ישראל (BDS). לצד היותה כלי משמעותי במאבק הפלסטיני, תנועת ה-BDS מהווה מכשול פוליטי ליכולת של השמאל הישראלי לשתף פעולה עם שותפים בינלאומיים, כיוון שתנועות אלה צברו בשנים האחרונות פופולריות רבה בקרב גורמים פרוגרסיביים ברחבי העולם ונחשבות לבון טון בחוגים מסוימים. כך שבעודו מתמודד עם ביקורת מבית כנגד פעילותו בחו"ל, השמאל הישראלי מתקשה לעתים לגייס שותפים למאבקו בעולם משום שתנועות האנטי-נורמליזציה וה-BDS אינן רואות בהעצמת השמאל הישראלי מטרה או אינטרס.

מציאות זו מקשה על השמאל ביצירת בריתות פוליטיות בינלאומיות קוהרנטיות. כאשר פוליטיקאי, פעיל או ארגון ישראלי מבקש לפנות לקהל בינלאומי ולהוקיע את הכיבוש, הוא נתקל לעיתים בניסיון של פעילי תנועות ה-BDS או האנטי-נורמליזציה לבטל את האירוע או להשתיק את הדובר בטענה שהוא "שותף לפשע" של המשטר הישראלי. הדבר נכון במיוחד בתחומי התרבות והאקדמיה, בהם אנשי שמאל ישראלים נלכדים מדי פעם בין הפטיש לסדן. החוק הישראלי, האוסר על אזרחים וארגונים ישראלים לעודד ולקדם חרם פרו-פלסטיני, לרבות חרם על ההתנחלויות, מסבך עוד יותר את מאבקם. חלק מהשחקנים הבינלאומיים מבינים את המורכבות העדינה הזו ואילו אחרים נמנעים מכל קשר עם בעלי ברית פוטנציאליים בישראל.

3. על חשיבותה של הפומביות

ארגונים ושחקנים פוליטיים המזוהים עם המרכז-שמאל בישראל צריכים לשנות את גישתם האפולוגטית לבריתות עם גורמים בינלאומיים. על קובעי מדיניות, בישראל ובחול, המבינים את חשיבותן של הבריתות הבינלאומיות, בעיקר בעת הזו, לשאוף לנרמל את הקשרים האלה באמצעות מתן חשיפה פומבית ותקשורתית לפגישותיהם במרחב הבינלאומי. במסגרת זו על גורמים אלו להימנע למשל מלהצטרף למגמת הדמוניזציה הרווחת בישראל של קבוצת המחקרות הדמוקרטיות המכונה The Squad (בנושא הישראלי-פלסטיני מדובר בעיקר בחברות הקונגרס אלכסנדריה אוקסיו-קורטז, רשידה טליב ואילהאן עומאר). עלייתה של הקבוצה הפרוגרסיבית הזו במפלגה הדמוקרטית משקפת היטב את השחיקה המתמשכת בתמיכה הדו-מפלגתית האוטומטית של ארה"ב במדיניות הכיבוש הישראלית. עבור ישראלים המתנגדים לכיבוש, ייתכן ששחיקה זו מבשרת דווקא טובות. במקום לברוח מהשיחה הזו ומגורמים פרוגרסיביים באופן כללי, השמאל הישראלי יכול וצריך להשתלב יותר בשיח הפרוגרסיבי - כולל עם ה-Squad. נתניהו טיפח יחסים עם טראמפ וחוגיו הרבה לפני שעלה לשלטון - כמה ישראלים מטפחים כעת קשרים עם הנשיא הדמוקרטי הבא של ארה"ב?

עם זאת, הקהילה הפרוגרסיבית בארה"ב, ובמקומות אחרים, צריכה לשאול את עצמה במקביל האם הישראלים והישראליות הנלחמים לסיים הכיבוש והסכסוך מהווים אויבים או שותפים? כפי שמוכח למרבה הצער בימים אלה, לחץ בינלאומי חיצוני איננו מספיק לבדו כדי לשים קץ למלחמות. יש צורך גם בקולות ביקורתיים מבפנים, ולכן יש לחזקם - ולא להחרים אותם.

גורמי שמאל ישראלים ושחקנים בינלאומיים בשמאל האירופי והאמריקאי צריכים לשאוף לבריתות בינלאומיות בעלות נראות גבוהה, כיוון שהצד השני, הימין, עושה זאת היום יותר מתמיד ומשפיע בכך בבירור על המדיניות בשטח. לשם כך, השמאל הישראלי צריך לבסס קשרים רשמיים יותר עם עמיתים במפלגות, בתנועות ובמכוני חשיבה והשפעה בעולם. יש לנצל את הקשרים האלה כדי ללמוד מניסיונם של אחרים ולייצר הצהרות ופעולות משותפות.

מהלכים מסוג זה נשמעים אולי מובנים מאליהם בחו"ל, אבל לא בישראל. בריתות בינלאומיות עם "זרים", בכל האמצעים האפשריים, הן כלי חיוני כדי לגבור על יריבים אידיאולוגיים. נתניהו וטראמפ הבינו זאת, המתנחלים והאוונגליסטים גם כן, ועל השמאל הישראלי להפנים זאת גם. לא מדובר רק בניסוח מדיניות ובמימון, אלא גם ביצירה ומיסוד בלתי מתנצל של קשרים משמעותיים כדי להחליף תובנות ולקדם מטרות פוליטיות משותפות.